

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GIDA GÜVENLİĞİ

Son yıllarda dünyada üzerinde en sık durulan konulardan biri olan gıda güvenliği, altmışlı yılların başından beri Avrupa Birliği'nin gündeminde önemli bir yer tutuyor. r0;Çiftlikten Sofraya1; prensibi doğrultusunda yiyeceklerin kesin olarak güvenilir olmasını sağlamak amacıyla yapılan kurallar, üretimin tüm aşamalarında; işleme, dağıtım sırasında ve perakende zincirinde yapılan Resmi Veteriner Hekim muayenelerini, Kritik Kontrol Noktalarında Risk Analizi (HACCP) gibi tüketiciyi koruyucu kontrol ve testleri içeriyor. Bu kontroller, Avrupa Birliği üyesi olmayan ülkeler tarafından AB ülkelerine getirilen ürünler için de geçerli.

Gıda Güvenliği ile İlgili Yasal Düzenlemeler:

Gıdalarla ilgili olarak yakın zamanda ortaya çıkan ciddi sorunlar, gıdaların denetlenmesi ile ilgili olarak yürürlükte bulunan uygulamalara ilişkin halk güvenini zedelemiş bulunuyordu. Avrupa Birliği üyesi ülkelerin vatandaşlarının gıda güvenliği ile ilgili görüşlerini olumlu yönde geliştirebilmek için Avrupa Komisyonu 14 Ocak 2000 tarihinde Gıda Güvenliği Hakkında Beyaz Kitap'ı kabul etti. Bu Beyaz Kitap, gıda zincirinde, hijyen hükümlerinden, hayvan sağlığı, hayvan refahı ve bitki sağlığı önlemlerine kadar gıda güvenliğine ilişkin tüm konuların ilk kez bir arada alındığı bir belge niteliğini taşıyor.

Söz konusu Beyaz Kitap'ı takiben 28 Ocak 2002 tarihinde, gıda güvenliği konularında usulleri ortaya koyan 178/2002/AT sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Yönetmeliği yayınlandı. Bu Yönetmelik ile Avrupa'da gelecekte oluşturulacak tüm gıda mevzuatı için esas teşkil edecek prensipler, tanımlar ve gereklilikler ortaya konuldu. Yönetmelik'in beş ana prensibi şöyle:

- Gıda zinciri sürekli bir sistem olarak ele alınmalı.
- Risk analizi, gıda güvenliği politikasının temel bir ögesi olmalı.
- Üretim sürecine dahil olan bütün bireyler gıda güvenliği konusunda kendi sorumluluklarını yerine getirmeli.
- Üretim aşamasında geriye dönük izleme yapılabilir (Üreticiler gıda zincirinde kendisinden önce ve sonra gelen halkalarla iletişim içinde olmalı).
- Tüketiciler karar alma sürecine dahil edilmeli ve alınan kararlar hakkında bilgilendirilmeli.

Yönetmelik'in en önemli hedefleri arasında insan sağlığının en yüksek seviyede korunması; gıda ve yemlerin topluluk içinde serbest dolaşımının sağlanması; üye devletlerin gıda yasaları arasındaki kapsam, prensip ve usuller açısından ortaya çıkan önemli farklarının giderilmesi; gıda üretiminde kullanılacak hayvanlara verilen yemlerin de gıda yasası kapsamına alınması; ve gıda güvenliğinin sürekli olarak izlenmesi gibi hükümler bulunuyor.

Ayrıca bu Yönetmelik ile, Avrupa Komisyonu ve üye ülkelerin hükümetleri tarafından, olası bir gıda tehlikesi durumunda kullanılacak olan Hızlı Alarm Sistemi geliştirilmesi zorunlu kılındı. Üye ülkelerin, insan ya da hayvan sağlığına yönelik olası bir riski tek başına önleme ve kontrol etme konusunda yetersiz kalması durumunda, Avrupa Komisyonu'nun acil önlem alma ve eylem hakkı bulunuyor.

Yine aynı Yönetmelik'le Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesinin (European Food Safety Authority) kurulmasına karar verildi. Bu otoritenin birincil sorumluluğu, gıda güvenliği ile doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olan konularda bağımsız bilimsel tavsiye sunmak.

Gıda Güvenliği Konusunda AB Mevzuatının Kapsadığı Alanlar:

Genel Gıda Kanunu: Amaç gıda güvenliği ile ilgili varolan uluslararası standartları dikkate alarak insan, hayvan ve bitki sağlığının, çevrenin ve tüketici haklarının korunması, ve gıda ve hayvan yemlerinin AB içinde serbest dolaşımının sağlanmasıdır. Bu amaçla düzenlenen Gıda Kanunu'nun genel şartları şöyle:

- Tehlike barındıran gıdalar ve hayvan yemleri kesinlikle pazara sokulmamalı
- Gıda zincirinin bütün aşamalarında üreticiler ürettikleri gıda veya yemlerin Genel Gıda Kanunu'nun gereklerini yerine getirdiğinin güvencesini vermeli
- Gıda üretim, işleme ve dağıtım aşamalarında geriye ve ileriye dönük izleme yapılabilmesi
- Gıda güvenliğiyle ilgili olası bir risk durumunda acilen önlem alınmalı.

Çevreyi koruyucu ihtiyati tedbirler almak, kırsal kalkınmayı sağlamak, üreticiler arasında eşit rekabet sağlamak, gıda maddelerinin kaydının tutulması ve gıda maddelerinde çeşitliliği koruyacak önlemlerin alınması maddeleri de Gıda Güvenliği mevzuatının diğer genel hükümleri arasında bulunuyor.

Bütün üye ülkeler kendi gıda kanunlarını, en geç 1 Ocak 2007 tarihine kadar, gıda zincirinin bütün aşamalarını kapsayan AB Genel Gıda Kanunu'na uygun olarak düzenlemek zorunda.

Bu aşamada gıda güvenliği ile ilgili üye ülkelere gerekli bilimsel ve teknik destek, Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi tarafından verilmekte. Gıda ve Veterinerlik Ofisi, ve Gıda Zinciri ve Hayvan Sağlığı Komitesi gibi komiteler de gıda güvenliği konusunda çalışan diğer kurumlardır.

Hayvan yemleri: Yem hijyeni için gerekli kurallar, yem üretiminde kullanılacak maddeler, yemlerdeki katkı maddeleri, genetiğiyle oynanmış yem maddeleri ve bunların pazara sunumu hakkında düzenleyici kanunlar bulunmaktadır .

Hayvan Refahı ve Sağlığı: Üye ülkelerdeki uzmanlar ve AB Gıda ve Veterinerlik Ofisi (Food and Veterinary Office) ile işbirliği içinde çiftliklerdeki koşulları, bulaşıcı hayvan hastalıklarının engellenmesi ve tedavisi ile ilgili konuları, ve bunlara ek olarak hayvan nakil ve kesim aşamalarını düzenleyen kanunlar bulunmaktadır .

Veteriner Kontrolleri, Hayvan Sağlığıyla İlgili Kurallar ve Gıda Hijyeni: Gıda hijyeni kurallarının kontrolü, hayvansal kökenli ürünlerin üretimi ve pazarlanması ile ilgili hayvan sağlığı önlemleri, AB üyesi olmayan ülkelere yapılan gıda ithalatı, üretim ve pazarlama aşamalarını düzenleyen kanunlar da bulunmaktadır . 29 Nisan 2004'te kabul edilen ve 1 Ocak 2006 r16;dan itibaren yürürlüğe girecek olan 852/2004 numaralı Yönetmelik halihazırda Gıda hijyeni konusundaki son çalışmadır.

Bitki Sağlığı: Bitkileri koruyucu maddeler, bitki üretimi ve böceklere karşı ilaçlama aşamasında kullanılan maddelerin miktarı ve denetimi, ve bitkilere zararlı organizmalardan korunma konularında kanunlar bulunmaktadır .

Bitkilere Zararlı Maddeler ve Çevresel Faktörler: Radyoaktif, kimyasal ve hormon içeren maddeler yoluyla bitkilere geçen zararlı maddeler ve su kalitesi ile ilgili kanunlar bulunmaktadır .

Gıda Üretimi: Gıdaların üretimi; donmuş, organik ve genetiği değiştirilmiş gıdalar; bebek maması ve enerji verici gıdalar gibi özel amaçlı üretilen gıdalar ve et, süt, şeker, bal gibi temel besinlerin üretimini düzenleyen kanunlar bulunmaktadır.

Tüketicinin Korunması ve Bilgilendirilmesi: Gıda maddelerinin tüketiciye sunumu, paketleme ve fiyat belirleme aşamaları hakkında kanunlar bulunmaktadır .

Özel Konular: Genetiği değiştirilmiş organizmaların üretim ve kullanımı; bulaşıcı süngerimsi ensefalopatiler (Transmissible Spongiform Encephalopathies), deli dana (Bovine Spongiform Encephalopathies), şap gibi son dönemlerde ciddi riskler oluşturmuş olan hastalıkların kontrolü ve imhası hakkında kanunlar bulunmaktadır .

Uluslararası Boyut: Gıda hijyeni ile ilgili mevzuat, Avrupa Topluluğu'nun Codex Alimentarius Komisyonu'na katılımı için önergeyi de kapsamaktadır.

Avrupa Birliği'ne Yeni Katılan Ülkeler:

AB' ye yeni üye ülkelerin, birliğe katılmadan önce ülkelerinin gıda güvenliğiyle ilgili gerekli yasal düzenlemelerini, AB gıda güvenliği yasalarıyla paralel olarak düzenlemeleri gerekmektedir.

Avrupa Birliği'ne yeni katılan ülkelerin gıda güvenliği ile ilgili yasal düzenlemeleri yapıp uygulamaya sokabilmesi için, gereken durumlarda finansal destek verilmiş ve geçiş süreci belirlenmiştir. Bu destek sayesinde birlik içinde gıda çeşitliliğini korumaya elverişli, kendi içinde tutarlı bir gıda politikası izlenmesi amaçlanıyor.

Türkiye'de Gıda Güvenliği ve Son Düzenlemeler:

Türkiye Avrupa Birliği'ne uyum çalışmaları dahilinde gıda yasalarında da değişiklikler yapmaktadır. Ülkemizde gıda sektörü adına son yıllardaki en önemli gelişme 5179 Sayılı Kanunun kabulü oldu. 5 Haziran 2004 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan r0;Gıdaların Üretimi, Tüketilmesi ve Denetlenmesine Dair 560 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında 5179 Sayılı Kanunr1; sayesinde kontrol yetkisi T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nda toplandı. Bu kanun AB Gıda Mevzuatı ile büyük ölçüde uyumlu. Yeni Gıda Yasası ile öngörülen sistemin hayata geçmesi için çalışmalar halen devam ediyor. AB gıda mevzuatına uyum çalışmalarını T.C.Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı bünyesinde kurulan Gıda Kontrol, Kırsal Kalkınma, Veterinerlik, Bitki Sağlığı, Yatay Düzenlemeler, Ortak Piyasa Düzenleri ve Balıkçılık çalışma grupları sürdürüyor. Uyum çalışmaları hakkında detaylı bilgi T.C.Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın internet sitesindeki tablolardan temin edilebilir .

Avrupa Komisyonu'nun 2006 yayımladığı son İlerleme Raporuna göre Türkiye'de yasal düzenlemeler alanında, r0;gıda, yem ve veterinerlik paketiner1; ilişkin AB kurallarına gelecekteki uyumun temeli henüz kabul edilmemiştir. Genel gıda maddeleri politikasıyla ilgili olarak, mevzuatın aktarılması ve uygulamadaki ilerleme sınırlı kalmıştır. Gıda ve Yem Acil Uyarı Sistemi'ne katılım konusunda, acil durumların izlenmesindeki eksiklikler ile merkezi ve yerel birimler arasındaki bilgi ağının yetersizliği devam etmektedir. Veterinerlik politikasına ilişkin uyum konusunda bir ilerleme sağlanmamıştır . Türkiye kuş gripi gibi salgın hastalıklarla mücadeleye odaklanmıştır.

Gıda ve yem ürünlerinin piyasaya sürülmesine ilişkin kurallar hakkında önemli bir ilerleme kaydedilmemiştir. Bunun yanında Gıdayla ilgili özel kurallar konusunda ise, etiketleme, sunuş ve reklam, katkılar ve saflık kriterleri, öz çözücüler, hızla dondurulmuş yiyecekler ve ışınlanmış gıdalara ilişkin düzenlemeler büyük ölçüde müktesebatla uyumludur ve uygulanmaktadır. Yemlerle ilgili özel kurallar alanında bazı gelişmeler olmuştur. Hayvan gıdalarında katkı maddelerinin kullanımına ilişkin mevzuat uyumu ileri düzeydedir. Bitki sağlığı alanında sınırlı ilerleme sağlanmıştır. Türkiye tohum kalitesi ve üretme materyalleri, bitki sağlığı, bitki koruma ve tarımsal karantina konularındaki mevzuatını uyumlaştırmamıştır.

Konu ile İlgili Bilgi Alınabilecek Kaynaklar:

Gıda Güvenliği ile İlgili Beyaz Kitap:

europa.eu.int/comm/dgs/health_consumer/library/pub/pub06_en.pdf

Avrupa Komisyonu Gıda Güvenliği Ana Sayfası:

http://ec.europa.eu/food/index_en.htm

Avrupa Komisyonu Tarım ve Gıda Anasayfası:

europa.eu.int/comm/agriculture/foodqual/index_en.htm

Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi Anasayfası:

www.efsa.eu.int

Gıda ve Yem Güvenliğinde Hızlı Alarm Sistemi:

http://ec.europa.eu/food/food/rapidalert/index_en.htm

T.C. Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Anasayfası:

www.tarim.gov.tr/

Gıda Hijyeni ile ilgili AB Mevzuatı:

<http://europa.eu/scadplus/leg/en/s84000.htm>

Türkiye için 2006 Yılı İlerleme Raporunun Türkçe tercümesi:

http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/

AB Bilgi Merkezi / EU Information Center

Mete Cd. Park Apt. No: 24/A

Taksim 34437 İstanbul / TURKEY

Tel: + 90 212 244 89 29

Fax: + 90 212 244 89 20

Email: info@abinfoturk.net

Kaynak: <http://min.avrupa.info.tr/QA/forum/index.php>